УДК 339.227

М. Банько, *студентка*
Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

ЦІЛЬОВІ ОРІЄНТИРИ АНТИКРИЗОВИХ ЗАХОДІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена виявленню проблем нестабільності валютно-фінансової системи України, яка має досить специфічні характеристики і досить тривалу історію. З одного боку, кризові явища пов'язані з моделлю економічного розвитку держави та можливостями здійснення відчутних економічних реформ, з другого – нестабільність у валютній сфері характеризується проблемами внутрішньої та зовнішньої боргової залежності країни.

Ключові слова: *валютно-фінансова система, антикризові заходи, валютна стабільність.*

Банько М. ***Целевые ориентиры антикризисных мер в Украине.***

Статья посвящена выявлению проблем нестабильности валютно-финансовой системы Украины, которая имеет достаточно специфические характеристики и достаточно длительную историю. С одной стороны, кризисные явления связаны с моделью экономического развития, с другой – нестабильность в валютной сфере характеризуется проблемами внутренней и внешней долговой зависимости страны.

Ключевые слова: *валютно-финансовая система, антикризисные меры, валютная стабильность.*

Banko M. ***Targets of anti-crisis measures in Ukraine.***

Article is devoted to problems of instability and monetary and financial system of Ukraine, which has quite specific characteristics and a sufficiently long history. On the one hand, crises related to the model of economic development, on the other – the instability in the monetary sphere is characterized by problems of internal and external debt according to the country.

Key words: *monetary and financial system, crisis response, monetary stability.*

Починаючи розгляд питання про аналіз вироблення антикризової програми для України, хотілося б нагадати специфіку українських економічних реалій. Проблема нестабільності валютно-фінансової системи України має досить специфічні характеристики і досить тривалу історію. З одного боку, кризові

© М.Банько, 2011

явища пов'язані з моделлю економічного розвитку держави та можливостями здійснення відчутних економічних реформ, з другого – нестабільність у валютній сфері характеризується проблемами внутрішньої та зовнішньої боргової залежності країни. Сучасний розвиток валютно-фінансової системи характеризується дією так званих позаекономічних чинників, які відчутно впливають на її розвиток. Це – чинники "стадної поведінки", психологіч¬ного ризику, епідемічного поширення кризових явищ та суто політичних зрушень, що впливають на поточний або майбутній стан економіки.

Характеризуючи сучасну кризу, що розгорнулася в Україні, зазначимо, що вона не стільки фінансова, скільки економічна. Ця думка висловлювалася неодноразово й в попередні роки, востаннє про це повідомив виконуючий обов'язки голови Національного банку України Анатолій Шаповалов, який наголосив: "Криза в Україні є, перш за все, економічною і тільки потім фінансовою. Якщо у світовій економіці кризові явища зародилися у фінансовій сфері і тільки потім знайшли віддзеркалення в діяльності реального сектору економіки, то в Україні було все з точністю до навпаки". Можна сказати, що соціально орієнтована економічна політика уряду призвела до скорочення виробництва при збільшенні соціальних витрат, що, по-перше, спровокувало інфляцію, а по-друге, зробило ще більшим відрив реального сектору економіки від фінансового, а світова фінансова криза лише поглибила цей процес. Кажучи про цей зовнішній опосередкований вплив, треба наголосити, що це не лише кон'юнктура світових фінансових ринків, яка визначає позиції експортерів, а отже, впливає на стан всієї національної економіки. Беручи до уваги вплив результатів зовнішньоторговельних зв'язків на формування торговельного і платіжного балансу країни, відзначимо, що чинник валютної стабільності за її межами відіграє визначальну роль. Йдеться про порівняння провідних світових валют – долара США та євро, від яких залежатиме стабільність держав у глобальному масштабі. Цей чинник впливу глобальної кризи знаходить підтвердження при аналізі макроекономічних індикаторів і результатів фінансової діяльності в країні за 2008–2009 рр. Ми бачимо структурну економічну кризу: банківську, фінансову, кризу платіжного балансу.

Основний макроекономічний індикатор кризи ВВП говорить про входження в стан тривалої рецесії.

Важливий показник, що говорить про кризові явища в економіці в фінансовому секторі країни, – це зростання зовнішнього боргу. Зокрема, за 2008 р. обсяг валового зовнішнього боргу України збільшився на 25,6% (21 млрд дол. США) – до 103,2 млрд дол. США (56,7% до ВВП). Таким був приріст боргу по різних секторах (табл. 1).

Таблиця 1

Сектор	Приріст боргу
Банківський сектор	27,4%
Основні сектори економіки	23,3%
Сектор органів грошово-кредитного регулювання	у 10,4 рази
Державні сектори	27,6%
Приватний борг	25,3%

Джерело: Складено автором за даними НБУ.

У результаті аналізу основних макроекономічних індикаторів за останні роки в Україні можна зазначити, що українська економіка вже досить тривалий час знаходиться в кризовому стані, а світова фінансова криза лише поглибила кризу внутрішню.

З огляду на складну ситуацію, що склалася в українській економіці, зокрема в фінансовому секторі, важливим завданням є вироблення цільових орієнтирів антикризової політики. Це питання стало об'єктом дослідження багатьох дослідних центрів у консалтингових організаціях, яке показало здебільшого однакові результати. Програма, запропонована в праці Н. Дудко, побудована за принципом визначення ризиків та знаходження інструментів для керування ними. Зокрема, були визначені наступні (табл. 2).

Таблиця 2

Цільові орієнтири антикризової політики*

Ризики фінансової системи	**Інструменти контролю над ризиками**
Незбалансованість структури зовнішньої торгівлі в аспекті безпосередньої залежності торговельного балансу від кон'юнктури світових ринків	Мінімізація зовнішньоторговельних ризиків за рахунок розвитку реального сектору економіку і підвищення конкурентоспроможності товарів

Продовження т а б.л.2

Ризики фінансової системи	**Інструменти контролю над ризиками**
Значні темпи зростання зовнішнього боргу	Вдосконалення системи управління зовнішнім боргом
Нерегульований характер припливу і відпливу іноземного капіталу	Призупинення втечі внутрішнього капіталу
Слабкість банківської системи, значна концентрація кредитних ризиків	Забезпечення стабільності фінансового сектору економіки, послідовності в обґрунтуванні бюджетної та фіскальної політики

[*] Побудовано автором за даними дисертації Н.В. Дудко "Механізми запобігання та протидії міжнародним фінансових кризам на глобальному та національному рівнях".

Т а б л и ц я 3

Пріоритетні напрямки реформ[*]

	Грошово-кредитна політика	Банківський сектор	НФС	Фіскальна політика
2008 р.				
1.	Поступово підвищити гнучкість валютного курсу, після чого перейти до монетарної політики, заснованої на таргетуванні інфляції (5%)	Зміцнити ліквідність банківського сектору та управління ризиками в банках	Підвищити політичну та фінансову незалежність Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України	Підтримувати жорстку фіскальну політику, доки реальне зростання не досягне сталих темпів; встановити дефіцит бюджету на рівні не більше 2,5% від ВВП
2.	Введення режиму гнучкого обмінного курсу, підтриманого відповідною грошо-вокредитною політикою та валютними інтервенціями, як такого, що допомагає згладжувати зовнішні шоки та уникати безсистемного розвитку валютного ринку	Запровадити консолідоване звітування та перевести банківський нагляд на консолідовану та оцінюючу ризик основу	Розробити комплексну регуляторну базу для діяльності НБФ установ	Покращити прогнозованість та спростити формулу розрахунку обсягів іж бюджетних трансфертів

Продовження т а б л.3

	Грошово-кредитна політика	Банківський сектор	НФС	Фіскальна політика
3.	Програма "стенд-бай", затверджена МВФ, повинна слугувати каталізатором, який пришвидшує перехід до таргетування інфляції та зміцнює незалежність НБУ	Дозволити НБУ здійснювати оцінку відповідності прямих та непрямих акціонерів банків	Підвищити рівень прозорості інфраструк-тури ринку капіталів	Здійснювати координацію капітального бюджетування
4.	Перейти до фінан-сування бюджет-ного дефіциту шляхом внутрішніх запозичень та розробити механізми для формування більш розвиненого та ліквідного внутрішнього ринку цінних паперів	Зміцнити банківський нагляд з метою ліквідації непрозорих та ризикованих операцій з надання позик та залучення депозитів	Підвищити ефективність та прозорість ринку НБФ послуг; забезпечити адекватність капіталу інституцій	Розробити та запровадити середньострокову стратегію управління для зменшення впливу ризиків
5.	Посилити незалежність НБУ шляхом збільшення терміну перебування на посаді Голови НБУ до 8 років та унеможливлення його звільнення за політичними мотивами	Зміцнити пруденційні та регулятивні норми шляхом запровадження пруденційних обмежень "кредит–вартість" та "обслуговування боргу – дохід" по іпотечних кредитах	Розширити доступ до надійної дорадчої інформації щодо фінансових послуг	Покращити управління інвестиціями та проектами

Продовження т а б л. 3

	Грошово-кредитна політика	Банківський сектор	НФС	Фіскальна політика
2009 р.				
	Відмінити валютний коридор як мету грошової політики. Встановлювати офіційний обмінний курс на основі ринкового обмінного курсу. Дотримуватись прозорої та передбачуваної стратегії інтервенцій на міжбанківському ринку іноземної валюти. НБУ як головний гравець та регулятор повинен здійснювати такі дії на ринку іноземної валюти, що зміцнюватимуть ринкові механізми. Зменшити рівень інфляції (ІСЦ) до 17 % на кінець 2009 року шляхом цільового зростання монетарної бази на 11%	Запровадити програму рекапіталізації банків та прозору реструктуризацію банків, а також інші зобов'язання, передбачені Угодою "стенд-бай" МВФ. Запровадити чіткіші норми щодо надання позик. Упровадити аналіз ризиків і достатності капіталу за вагою ризиків відповідно до Базельських принципів. Вести ретельний моніторинг практики управління ризиками в банках, поглибити консолідований нагляд і звітування на основі оцінки ризиків	Завершити прийняття Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2015 р. Забезпечити спроможність регуляторів здійснювати нагляд за НФУ на основі ризиків. Розробити комплексну регуляторну базу для діяльності НБФ установ. Вдосконалити стандарти обліку, аудиту та звітування для небанківських фінансових звітів.	Підтримувати жорстку фіскальну політику; скоротити підвищення зарплати та соціальної допомоги. Забезпечити неінфляційні джерела фінансування бюджетного дефіциту. 12.4. Відстрочити на 2 роки заплановане вирівнювання мінімальної заробітної плати. Консолідувати бюджет. Поступово скасувати адресні доходи шляхом інтеграції Загального та Спеціального фондів у Державному бюджеті

Продовження т а б л. 3

	Грошово-кредитна політика	Банківський сектор	НФС	Фіскальна політика
	Встановити ставки НБУ за депозитами, наближеними до рівня рефінансування; Продовжити практику проведення депозитних аукціонів	Запровадити удосконалені стандарти оприлюднення. Зміцнити спроможність управління ризиками. Зменшити стимули до розходжень активів і пасивів балансу, відійшовши від режиму фіксованого обмінного курсу	Підвищити ефективність та прозорість ринку НБФ послуг Забезпечити адекватність капіталу інституцій. Запровадити регулювання діяльності актуаріїв. Створити фонд гарантування кредитів. Удоскона-лити ринок урядових та муніципаль-них облігацій. Розробити альтерна-тивні інструменти мобілізації капіталу	Знизити рівень поточних витрат у структурі бюджету. Упровадити механізми середньостроко-вого планування бюджету. Удосконалити механізм місцевих запозичень. Зменшити обсяги бюджетних субсидій. Запровадити проектне планування та зміцнити оцінку капітальних проектів. Забезпечити формування Стабілізаційного фонду

[*] Побудовано автором за даними "Рекомендацій щодо економічних та інституціональних реформ 2009".

Аналіз вищеперелічених підходів дає змогу твердити, що так як рекомендації 2009 року багато в чому повторюють рекомендації 2008 р., то істотних зрушень у програмі регулювання ризиків не спостерігалося, що, врешті-решт, і призвело до поглиблення кризової ситуації. Виклики, які постали перед української економікою, роблять неможливим популярне ще декілька років тому припущення про самостійну керованість фінансового ринку. Зараз цільовими орієнтирами української антикризової політики мають бути зменшення тиску позаекономічних впливів на економічну ситуацію, перегляд

фіскальної, банківської та грошово-кредитної політики на основі системи управління ризиками та антикризового менеджменту, проведення жорсткої бюджетної політики, відмова від штучного утримання курсу гривні та продовження здійснення валютних інтервенцій, відмова від соціально орієнтованої політики задля розширення реального сектору економіки.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2010 р.